

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА III

БРОЈ 3

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

THE SASA LIBRARY FORUM

YEAR III
VOLUME 3

Accepted on December 9th 2014, at the 9th meeting of the SASA Department of Languages and Literature, following the reviews of academician *Nada Milošević Đorđević* and academician *Predrag Piper*

Editor-in-chief

Corresponding member
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2015

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА III
БРОЈ 3

Примљено на IX скупу Одељења језика и књижевности
од 9. децембра 2014. године, на основу рецензија академика
Наде Милошевић Ђорђевић и академика *Предрага Пийера*

Уредник
дописни члан
МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД
2015

Издаје
Српска академија наука и уметности

Технички уредник
Мира Зебић

Тираж 450 примерака

Припрема
НМ либрис, Београд

Штампа
Службени сласник, Београд

© Српска академија наука и уметности, 2015

Трибина Библиотеке САНУ основана је да приказује јавности нове књиге чланова САНУ, нова издања САНУ и њених института, из свих области наука и уметности. Први уредник Трибине био је академик Никша Стипчевић, управник Библиотеке САНУ од 1991. до 2011. године. Од октобра 2011. године уредник Трибине је дописни члан Миро Вуксановић, управник Библиотеке САНУ.

Годишњак *Трибина Библиотеке САНУ* покренут је 2013. године. У првом броју донет је целовит преглед приказаних књига у Салону САНУ од 1991. до јуна 2011. године, а потом, у хронолошком низу, текстови казани на Трибини од новембра 2011. до краја 2012. године. У другом броју штампани су текстови са Трибине из 2013. године.

Прилози се објављују без измена, а нема текстова оних говорника који свој рад нису доставили.

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ
28. I 2014 – 23. XII 2014.

Уредник
дописни члан Миро Вуксановић

Стручни сарадници
Биљана Јоцић и Стасја Церовић

САДРЖАЈ

<i>Планејџа Дунав / Љубомир Симовић</i>	9
„Тиианик“ у акваријуму : 6. мај 2007 – 6. мај 2013. / Љубомир Симовић	9
<i>Срби у Угарској 1790–1918. / Василије Ђ. Кресиић</i>	19
<i>Нормативна граматика српског језика / Предраг Пийер, Иван Клајн</i>	31
<i>Дарови наших рођака. Књ. 5 / Владејџа Јероиић</i>	49
<i>Српска енциклопедија. Том 2, В – Вишејечка</i>	57
<i>Fractional calculus with applications in mechanics : vibrations and diffusion processes / Teodor M. Atanacković, Stevan Pilipović, Bogoljub Stanković, Dušan Zorica</i>	69
<i>Fractional calculus with applications in mechanics : wave propagation, impact and variational principles / Teodor M. Atanacković, Stevan Pilipović, Bogoljub Stanković, Dušan Zorica</i>	69
<i>Перспективне развоја села : зборник радова са научног скуђа одржаног 17–18. априла 2013. године / уредник Драган Шкорић</i>	77
<i>Друшћивено-иолићичка и научна мисао и делатносии Симе Марковића : зборник радова са научног скуђа одржаног 28. марта 2012. године / уредник Александар Косиић</i>	91

<i>Дан Библиотеке САНУ</i>	105
<i>Трибуна Библиотеке САНУ. Год. 1, бр. 1 / уредник Мирко Вуксановић</i>	105
<i>Трибуна Библиотеке САНУ. Год. 2, бр. 2 / уредник Мирко Вуксановић</i>	105
<i>Синџага / Маџија Власџар; са српскословенског језика превела Таџијана Субоџин-Голубовић ; уредник Косџа Чавошки</i>	119
<i>Огледи о џолиџичкој моћи у Визанџији : чиниоци и ослонци / Љубомир Максимовић</i>	133
<i>Сабрана дела. [Књ. 1–12] / Маџија Бећковић</i>	141
<i>Сусреџ и сукоб са науком / Зоран Л. Ковачевић</i>	143
<i>Исџоријска лингвистџика : когнитивно-џиџолошке студије / Јасмина Грковић-Мејџор</i>	155
<i>Косовско-меџохијски зборник. 5 / уредник Михаило Војводић</i>	167
<i>Иконописци српских сеоба = The icon painters of the Serbian migration / Динко Давидов</i>	185
<i>Просџаџа / Томислав П. Пејчић, Јован Б. Хаџи-Ђокић, Драгослав Т. Баџић</i>	193
<i>Aquatica : књижевност, кулџура / уредници Мирјана Деџелић, Лидија Делић</i>	207
<i>Српска демографска библиографија : 1945–2012. / уредник Часлав Оџић</i>	221
<i>Регистџар имена, уредника и говорника</i>	233

Иконописци српских сеоба = The icon painters of the Serbian migration /
Динко Давидов. – Петроварадин : Покрајински завод за заштиту споменика
културе ; Нови Сад : Прометеј, 2014

Говорили: академик Милосав Тешић
проф. др Бранислав Тодић
академик Динко Давидов

У Београду, уторак 25. новембар 2014. у 13 часова

ИЗ ДОБА СЕЛЕНИЈА И СИРОТИЊСТВА

Има академик Динко Давидов, у антологији икона, у књизи где су раскошно приказани и описани радови зографа од 1690. до 1760. сеобне године, где је после дугог изучавања сабрао иконописце и њихове сведоџбе о одласцима и тражењима топлине на северу, у монографији ове године штампаној, има на више места толико заводљивих речи да испред њих застајемо као и пред иконама. Управо тако, јер је академик Давидов у свечаној збирци *Иконописци српских сеоба*, на два језика упоредо, на српском и на енглеском, опевао руке мајстора речима које нас изгледом, значењем, звучношћу и симболом приближавају времену настајања одабраних икона. Споразумеле су се речи и слике као да су вршњаци. Можда тако и јесте, јер су са светим сликама дошле светолике именице и друге речи врсте.

У наслову академик Давидов пише – *сеобе*, а на почетку књиге каже – *селенија*, како се по некадашњем начину говорило за сељења. Он слично чини у свакодневним разговорима. Притврђује оданост времену просвећености. Мерачи старинско као неправично заборављено. Доноси мирис предвуковског раздобља. То бива очигледно и док дознајемо да су иконописци „имали

своју светозрачну мисију“. Ако наглас понављамо реч *свеїозрачну*, осетићемо да се нешто необично догодило, да се променило и штиво које читамо и место где то радимо. Као да све стиже из оновремене књижевности, „из стихова и омилија Гаврила Стефановића Венцловића“. Такве *омилије* све су нам драже што их ређе чујемо. Личе на дукате које смо негде затурили па су се изненада појавили. Исто је и док Динко Давидов пише о зографима и о људима за које су иконе сликали, у налазу да им је заједничко стање било – *сироїињсїво*.

Одвојена четири примера, *селенија*, *свеїозрачно*, *омилије* и *сироїињсїво*, успешно наговештавају и основну и претежну драж књиге која се пред нама отворила као неочекивани поклон. И таквим поступком може се наћи саопштена истина да су монаси и свештеници у својим преписивачким самцима украшавали *реч*, а зографи у својим радионицама украшавали *иконе*. Заједно су, крајем седамнаестог и у првој половини наредног столећа, испунили празнину која је виђена у другим уметностима Срба тог периода. Заједно су у књизи академика Давидова који је 1963. године написао да у посматрању столетних икона све јасније запажа „одсјај немирне душе нашег народа оног себног доба“, да „ни пре ни после“, никад, српске „иконе нису имале та својства“, а 2014, педесет и једну годину касније, дописао:

„Тако сам мислио, тада. И сада“.

Да није полувековне доследности, не бисмо добили ову јединствену антологију.

Говоре академик Милосав Тешић, проф. др Бранислав Тодић и аутор.

(Реч уредника Трибине)

М.В.

МИЛОСАВ ТЕШИЋ

Монографију Динка Давидова *Иконописци српских сеоба* чине две целине. Њен први део, уз „Предисловије“, садржи четрнаест записа: у једнима аутор пише о стварносним приликама (историјским, материјалним и културним) у којима се налазио српски живаљ у првој половини XVIII века на угарским просторима Хабзбуршке монархије, то јест у областима под Карловачком митрополијом; у другима се он, уз доступне биографске податке о њиховим животима, естетички осврће на дела тамошњих и тадашњих иконописаца. (У тринаести запис из овог скупа Давидов је – у знак сећања на Лепосаву Шелмић, кустоса и управника Галерије Матице српске – укључио њене описе трију од највреднијих зографских дела из тог времена, иконе *Богородица са Христом* из Цркве Светог Николе у Сивцу и икона Станоја Поповића *Свеїи*

Никола са жиџијем и Свџи Јован са жиџијем из Цркве Вазнесења Господњег у Мохову.) – Други део ове монографије представља антологијски избор репродукција икона из тог времена, урађен по строгим естетичким критеријумима, у чему се ненаметљиво наслућује и ауторова субјективност. Ту репродукцијску антологију зографских дела чини седам одељака са иконама непознатих и познатих зографа, међу којима су: Остоја Мркојевић Чрнојевић, Станоје Поповић, Георгије Стојановића, као и мајстори из темишварског „молерског руфета“ Недељко Поповић, Георгије Раните и Шербан Поповић, међу којима је деловао и даровити Иконописац из Сенђурђа.

Иконописачко сликарство прве половине XVIII века, дуго недовољно познато, али и потцењивано, у развоју новије српске уметности захвата период између позновизантијског и ранобарокног сликарства. Историјски гледано, то је време у којем се збило неколоко српских сеоба: Велика сеоба (1690), Друга сеоба под патријархом Арсенијем IV Јовановићем (1739), као и више сеоба у Русију у периоду од 1724. до 1759 године.

Да би се одржао у тим несигурним и тешким временима, српски живаљ се морао борити и за голи живот и за очување сопственог идентитета. Отуда је Србима и било потребно да што брже изграде своје богомоље, цркве брвнаре и да их опреме неопходним црквеним стварима и предметима, у чему су иконе – те жаруље у тамнилу њихове унутрашњости – имале прворазредни значај. Оне су, служећи за верске и обредне сврхе, у истој мери биле и значајан чинилац за очување и јачање српског колективног духа и националног осећања, за одржање оног што чини историјску, традицијску и културолошку свест једног народа. Оне су, најпосле, у том добу биле и медији за зближавање и масовнија окупљања прекосавског и прекодунавског српског становништва. Да би српско иконописачко стваралаштво у том смислу испунило своју улогу, то јест да би на прави начин послужило својој сврси, места њиховог настанка морале су бити сеоска и временом створена грађанска средина – јер у тим новим крајевима Срби нису још имали ни моћну црквену организацију ни богато племство нити јаке духовно-културне центре.

Међутим, ма колико да је у таквим друштвеним околностима иконописање било Србима неопходно и судбински значајно, зографи, уз изузетке, нису сматрани уметницима већ обичним занатлијама, чија су се дела називала и *просџим молеријама*. Давидов је у неколико махова у својој монографији укратко и живо оцртао и социјални статус тих путујућих сликара и услове у којима су деловали, и променљиво понашање црквених кругова према њима, и стваралачке неприлике, које су их вијале по панонским просторствима, као и конкурентске сукобе међу њима. (Тако се, на пример, у једном писму темишварски удружени иконописци жале владици Георгију Поповићу на самосталне, еснафски неударжене зографе, на те – како се каже – „битанге“ које „отиду пре и посао приме и погоде и нам цену и посао кваре и

муштерије одбијају“ (стр. 114). Са друге стране, стиче се утисак – а на то нас упућује и унутрашњи смисао излагања Динка Давидова – да је црквени хијерархијски врх с нестрпљењем чекао да српско зографско сликарство прве половине XVIII века што пре заврши своју националну мисију и да се отвори према европским барокним и рокајним утицајима. О томе несумњиво сведочи циркуларно писмо патријарха Арсенија IV Јовановића из 1743. године, којим се „зобрањује црквама и манастирима да купују иконе од путујућих ’којекаквих молера и богомаза’, односно да се иконописци упућују на даље учење код Москаља Јова Василијевића у Сремске Карловце“ (стр. 125), што значи на обуку код барокног сликара. Због таквог црквеног става многи иконописци, и знани и незнани и даровити и недаровити, којима су била страна нова европска ликовна струјања, западали су у велике неприлике и недаће. Неки од њих доживели су и то, што је за уметнике увредљиво и понижавајуће, да им се иконе избацују из цркава и одлажу на недолична места да би се замениле барокним поставкама. И због тога српски иконописци из прве половине XVIII века заслужују статус уклетих сликара.

Али, какво је њихово сликарство, независно од његове патриотске функције у још једном по Србе тешком историјском периду? Колики су естетички домети српског иконописа из прве половине XVIII века, у чијем је корпусу, према поузданим проценама, крајем треће деценије тог столећа било око 10 000 икона (уп. стр. 56).

Пре него што је изнео своју оцену о уметничким вредностима тих зографских радова, Динко Давидов се позвао и на мишљења других наших историчара уметности. Тако је, на пример, Светозар Радојчић, поводом изложбе *Иконе српских цркава у Мађарској* пророчки наговестио: „Неки до сада слабо познати мајстори и још мање позната њихова дела свакако ће, преко ове изложбе, ући у антологију српског сликарства XVIII века“; Миодраг Коларић истиче да тај иконопис поседује емоционалну смиреност, једноставност, чедност и чистоту (стр. 72); Дејан Медаковић говори да те иконописце одликује уметничка маштовитост и непоквареност ликовног инстинкта (захваљујући чему се „њихов колорит може мерити једино са бојеним хармонијама које познаје наш народни текстил“ (стр. 72–73); а Павле Васић каже да је на иконама тих мајстора „колористички лиризам добио крила“ и да оне „више нису суви естетски облици, него тријумф боје у оквиру једног превазиђеног схватања“ (стр. 73).

Наредним речима Динка Давидова заокружује се, добијајући вредносну пуноћу, естетичко виђење о српском иконопису и његовим творцима из прве половине XVIII века: „Били су велика деца нашег сликарства, умели су да се играју бојама, и то су чинили спонтано и простосрдечно [...] По духу, по темпераменту казивања, по непоновљивој декоративности и смислу за колористичке игре – као и по оном посебном изразу који се тешко може одредити, а који је приближавао иконе људима, а не обрнуто – ова уметност је

припадала најширим народним слојевима“ (стр. 31) и „Отуда зографске иконе делују као нека чаробна огледала која су на лицима светитеља сачувала одсјај ликова оних који су пред њима стајали“ (стр. 75).

Живећи махом „у велицеј бури и метежу“ – како је записао Кипријан Рачанин – а живо суделујући у уметничком животу свог времена, у синкретизму са проповедништвом и песништвом – у чему је далеко предњачио Гаврил Стефановић Венцловић – српски иконописци из прве половине XVIII века не само да су одржали континуитет у даљем развоју иконописачке уметности него су је, поседујући и стваралачки индивидуализам, у својим највреднијим делима обогатили непосредним, простодушним и такорећи рођачким сликарским умећем.

Њихове иконе данас се чувају – одакле и зраче – у црквама, манастирима и музејима, односно налазе се на вишедржавном простору са Београдом на југу и Сентандрејом на северу, са Темишваром на истоку и Загребом на западу – а са својим златним језгром у сталној поставци Галерије Матице српске. (Та је институција најзаслужнија за њихово враћање из таме заборавља у нови живот. Њој је Динко Давидов са пуно наклоности посветио ово своје најновије дело.)

Монографија *Иконописци српских сеоба* круна је вишедеценијског рада Динка Давидова на истраживању и изучавању српског иконописа из прве половине XVIII века, рада у којем је он прешао пут од сакупљача прашњавих, црвоточних и натрулих икона до „Антологијског избора икона које – како се даље вели – верно осликаше духовни мир и немир епохе српских сеоба“.

БРАНИСЛАВ ТОДИЋ

У старој српској уметности постоје два раздобља која су опасно запретила не само кризом, него и потпуним прекидом уметничког стварања: време око 1500. и око 1700. године. Прву епоху су обележили губитак државне и црквене самосталности пре обнове Патријаршије 1557, а другу – три велике сеобе, од којих је најтежа била она из 1690. и живот у негостољубивој и иноверној аустријској држави.

То друго кризно раздобље, не само зато што нам је по времену ближе и што га осветљава неупоредиво већи број текстова и докумената, изгледа теже и болније. Везу са Лонгином и Георгијем Митрофановићем, Јованом и Радулом одржавали су како-тако сликари из рисанске породице Димитријевића на суженој тремећи Црне Горе, Херцеговине и Старе Србије, али су се и они убрзано удаљавали од великих узора и губили у упрошћеном изразу од матице одвојене уметности. Највиталнији део народа, са својим патријархом и епископима, са духовницима и преписивачима, нашао се 1690. у Хабзбуршкој монархији, изложен римокатоличком прозелитизму, материјалној беди,

вечитим сеобама и страдањима по европским бојиштима. Више него икад у својој мучној повести, српски народ је тада чувањем своје вере, свог језика и културе био принуђен да чува и голи живот, само своје постојање и свој национални идентитет. Као никада до тада, његова уметност је око 1700. године попримила егзистенцијално и судбинско обележје, и то јој је дало изузетну и до данас недовољно схваћену важност.

Тој и тако сагледаној уметности посвећена је књига историчара уметности Динка Давидова. Она није писана с намером да буде исцрпни преглед ове уметности, ни њена подробна анализа или учено тумачење – такву је књигу Динко Давидов писао целог живота, од детињства у Стапару, преко небројених путовања траговима древних иконописаца, до мукотрпних архивских и кабинетских истраживања, и преточио је у многе студије и чланке, у изложбе и каталоге, у књигу без наслова и корица која има свој почетак, али никако и крај. У књизи коју данас представљамо сложено је четрнаест његових текстова који се називима, изгледом и духом надовезују на сличне истргнуте записе што су стари писци и сликари пером и четкицом остављали на хартији и дасци, у сталној журби и страху, између две сеобе и две неизвесности, између нескривене чежње за оним што је заувек напуштено и притајене жудње да створе нешто трајно, још боље и лепше.

И као у тим давним записима, Давидов пише кратко и језгровито о зографима сеобама развејаним, о њиховим непрекидним и мучним путовањима, о иконама које су остављали по скромним храмовима и кућама убогих сељака, какви су и сами били, о Венцловићу који је својим неуким земљацима објашњавао смисао иконе, много писао и своје књиге ведро китио бојеним цртежима; пише Давидов и о иконописцу Остоји Мркојевићу, последњем баштиннику средњовековног наслеђа, о банатским зографима Недељку Поповићу и Георгију Раните који су у далекој Сентандреји оставили нека од својих најлепших дела, о београдско-карловачком иконописцу Георгију Стојановићу, о потресној судбини Станоја Поповића, попа и сликара из сремских Мартинаца, али и о онима чија је имена време развејало, а који су нам подарили иконе у Сланкамену, манастиру Сенђурђу, Сивцу, Мохову и у толиким другим храмовима од Срема до Острогона и од Баната до Гомирја.

На страницама ове књиге наглашено избијају на видело две чињенице, кључне за разумевање уметности стваране у последњој деценији XVII и у првој половини XVIII века. С једне стране, разговетно је показано колико је та уметност била чврсто utkана у живот паора, ситних трговаца, мајстора и калуђера, колико им је била блиска, драга и разумљива, и како је она нагло, декретом, била забрањена, напуштена и заборављена, да би уступила место новом и модерном барокном „художеству“, које је стизало најпре из Русије и Украјине, а затим из Беча и других европских градова. Стари иконостаси су били брзо демонтирани, а иконе премештене на зидове припрата, у звонике и на таване и тамо вековима остале заборављене или у најбољем

случају у неком тренутку пресликане. У црквеним протоколима и пописима обично су збирно навођене као „стари молерај“ или „стара зографија“, и право је чудо ако данас на њих наиђемо тамо где су и првобитно стајале. Нама је данас лако разумети такав однос само једног млађег поколења према иконама које су наручивали, пред којима су се молили и побожно целивали њихови родитељи, јер се он може објаснити материјалним благостањем новог „гражданства“, одличним образовањем црквене јерархије и променама њиховог укуса и културе, али се далеко мање зна какав је то морао бити страشان лом у душама обичних људи и њиховом раскиду са вековним вредностима, као што се мало зна и томе шта се десило са старим иконописцима и каква је била њихова потоња судбина. А баш је то овде закупило пажњу Динка Давидова и он нам је баш то објаснио на ретко јасан и узбудљив начин.

У његовој књизи ишчитавамо и другу поразну чињеницу – да је ова уметност предуго била изван сваког интересовања науке и учених људи који су се бавили нашом културном и уметничком прошлошћу. Мада је у књизи то ненаметљиво саопштено, ми веома добро знамо да је Динко Давидов био један од првих, и свакако најзаслужнији, што је та заборављена уметност била пронађена, достојно репрезентована, проучена и као незаобилазна карика укључена у историју српске уметности. Писац нас је подсетио како је пре пола столећа са Олгом Микић и Оливером Милановић-Јовић са узбуђењем откривао одбачене, прозукле и потамнеле иконе, како је стрпљиво надгледао њихово чишћење, конзервирање и укључивање у сталне музејске поставке, како је 1963. у Галерији Матице српске приредио изложбу *Иконе фрушкогорских манастира*, затим 1971. изложбу *Иконе арадске и шеминварске епархије* у истој галерији, како је 1973. написао књигу *Иконе српских цркава у Мађарској* поводом истоимене изложбе, а 1977. са Лепосавом Шелмић приредио изложбу *Иконе српских зографа 18. века* у Галерији Српске академије наука и уметности. Тај узбудљив посао Давидова био је најприсније везан за Галерију Матице српске, што он никад није заборавио, па јој је посветио и књигу о којој данас говоримо. Људско и научничко поштење Динка Давидова излило се на њеном почетку и крају у захвалност професору Светозару Радојчићу, који је међу првима осетио лепоту позног српског иконописа ствараног у Хунгарији и луцидно га повезао са светом *Сеоба* Милоша Црњанског.

У овом, за мене свечаном чину представљања књиге колеге Давидова, не бих хтео да трошим речи на то како је она стручно и добро написана и са колико су пажње и знања изабрана дела која треба да представе време српских сеоба. То се од њега, искусног и толико пута доказаног истраживача, једино и очекивало. Уместо тога, желим да истакнем ауторов емотивни однос према овим иконама, јер он провејава књигом од њене прве до последње стране. Давидов пише о иконама дирљиво, топло и нежно, као о рођеној деци, и читаоцу присно дочарава њихову непосредност, духовну чистоту и чудесну лепоту, ненатрућену сложеним мислима, порукама или значењима. Сагледао их

је у муклој светлости ниских и тескобних храмова од дрвета и плетера, облепљених благом и покривених трском, шашом и шиндром, замислио их је на дашчаним олтарским преградама оживљеним једино плитким рељефима и дуборезним крстовима, пред којима се пре срицало него читало из на брзину написаних књига. Али и тако изговорена или неспретно певана, реч Божја је у оваквим храмовима звучала чисто и невино, примана је срцем и непосредно, и стапала се складно са исто таквим сликама светаца на иконостасима.

Динко Давидов не жели да убеђује читаоца да су те иконе биле изузетна ликовна остварења, али се жестоко противи мишљењима да су припадале наивној уметности. Настале у једном претешком времену испуњеном свим могућим недаћама, оне су не само премостиле јаз између велике средњовековне уметности, коју су пресељеници оставили у свом завичају, и углађеног сликарства какво ће неговати већ њихови синови и унуци; ове иконе су биле најчистији израз њихове непомућене вере и схватања лепог и божанског, њихових духовних чежњи и потребе да очувају оно што им је било највредније, и да све то пренесу и оставе потомцима. У томе су садржани смисао, аутентичност и узвишеност ове уметности. Тачно је да она није била уметност елите, тачно је и то да ју је та елита укинула, али је исто тако тачно и да су патријарх Арсеније Четврти и владике Василије Димитријевић или Јован Георгијевић присно сарађивали, и од њих наручивали иконе и друга дела, са Георгијем Стојановићем, Христофором Жефаровићем, Недељком Поповићем, Георгијем Раните и са многим другим зографима, како је то лепо показао Давидов. Због тога, али и не само због тога, чини ми се да се превише инсистира на оштром резу између зографског и барокног сликарства, до кога је дошло око средине XVIII века. Висока уметност научена на академијама у Кијеву и Бечу сменила је традиционално сликарство и унела у српске храмове нове слике, нову иконографију и нову естетику, али никада није напустила – макар на знаковном нивоу – свој православни карактер. Без икона о којима тако лепо и тачно пише Динко Давидов, тешко је замислити прелаз од средњовековне у нововековну уметност код Срба. Иако на први поглед тешко уочљив, тај прелаз је ипак био поступан и дуго препреман, још од времена патријарха Арсенија Чарнојевића. У том брзом ходу ка лепшем, бољем и савршенијем, уметност и иконопис прве половине XVIII века имали су изузетно важну и никада до краја схваћену улогу.

Све нам је то на једноставан, убедљив и узбудљив начин испричао у овој књизи Динко Давидов. Вратио нас је у време које је далеко иза нас, које пречесто заборављамо, из нехата, заблуда или занесени великим делима која су му претходила и следила. Ова књига нас подсећа да су и та тамна раздобља наше историје имала своју живу уметност, која је блиска духу и привлачна оку и човека нашег времена. Треба је само открити и уз мали напор разумети. За почетак је довољно отворити књигу Динка Давидова о иконописцима српских сеоба.